

Uniwersytet Szczeciński
Instytut Językoznawstwa
Al. Piastów 40B
71-065 Szczecin
dr hab. Paweł Mecner

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dr Renaty Nadobnik

1. Informacje o Habilitantce

Dr Renata Nadobnik ukończyła studia filologii germańskiej w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze w roku 1991 na podstawie pracy magisterskiej z zakresu lingwistyki tekstu „Zum Wesen der Vorlesung - Merkmale von Textsorten des sachbetonten Informierens”. Na uwagę zasługuje ukończenie studiów podyplomowych kilku specjalności, szczególnie w zakresie „Informatyka w dydaktyce” (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim). W roku 2010 Habilitantka uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa (Uniwersytet Szczeciński, Wydział Filologiczny). Przedmiotem badań były zagadnienia leksykograficzne w aspekcie dwujęzycznym z wykorzystaniem w dydaktyce języka niemieckiego.

Od ukończenia studiów filologii germańskiej Habilitantka zatrudniona była nieprzerwanie do chwili obecnej, m.in. jako nauczyciel, lektor, doradca metodyczny, konsultant w zakresie języka niemieckiego. W latach 2010-2012 dr Renata Nadobnik była kierownikiem Studium Języków Obcych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim, od roku 2012 kierownikiem Pracowni Badań nad Polsko-Niemieckimi Kontaktami Językowymi w Akademickim Centrum Badań Euroregionalnych PWSZ im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Obecnie jest adiunktem w Zakładzie Języka Niemieckiego Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim.

2. Ocena dorobku naukowego

Dorobek naukowy Habilitantki po uzyskaniu stopnia doktora obejmuje dwie monografie, 6 artykułów w czasopiśmie, 19 rozdziałów w pracach zbiorowych (zgodnie z deklaracją Habilitantki: przedstawiony wykaz nie jest uporządkowany według kryteriów MNiSW),

redakcję naukową sześciu monografii, a także inne prace m.in. recenzje, współautorstwo słownika frazeologicznego oraz opracowania dydaktyczne.

Za podstawę osiągnięcia wymaganego w postępowaniu habilitacyjnym dr Renata Nadobnik wskazuje monografię „Sprachführer für Deutsch und Polnisch. Die Geschichte der Textsorte von ihren Anfängen bis zur Gegenwart in kontrastiver Darstellung” (517 stron), wydaną przez ‘Verlag Dr. Kovač’ w Hamburgu w roku 2019.

Na wstępie muszę zaznaczyć, że współczesne językoznawstwo nie jest dyscypliną metodologicznie jednolitą, lecz swoją nazwą obejmuje szereg subdyscyplin, bardzo często dość znacznie różniących się stosowanym aparatem badawczym. Dochodzi do tego pewna specyfika uprawiania nauki np. w obrębie językoznawstwa germanistycznego w Polsce, jaką można było obserwować w ostatnich dekadach. Sytuacja ta wiąże się z zainteresowaniami badawczymi Habilitantki obejmującymi głównie leksykografię i frazeologię. Te subdyscypliny językoznawstwa dominują w polskim językoznawstwie germanistycznym, są jednak marginalne we współczesnych tendencjach językoznawstwa na świecie.

Monografia składa się z siedmiu głównych rozdziałów: (1) określenie celu badań, charakterystyka korpusu, podstawy metodologiczne, (2) stan badań diachronicznych lingwistyki tekstu w aspekcie porównawczym na przykładzie ‘rozmówek’, (3) zagadnienia języka i komunikacji, (4) typologia ‘rozmówek’ w odniesieniu do różnych systemów językowych, (5) ‘rozmówki niemiecko-polskie’ w perspektywie historycznej, (6) makrostruktura ‘rozmówek niemiecko-polskich’, (7) podsumowanie.

Na wstępie warto zwrócić uwagę na rzetelność i szczegółowość opisu poszczególnych elementów wyodrębnionych jako ‘typ tekstu’ (Textsorte) w obrębie całej monografii, jak również na uwzględnienie bardzo obszernej bibliografii przedmiotowej. Szczególnie interesujący jest zarys diachroniczny pokazujący aspekt rozwojowy tego rodzaju tekstów. Wątpliwości budzi jednak wyodrębnienie ‘rozmówek’ jako ‘typu tekstu’ i umiejscowienie ich w zasięgu badań lingwistyki tekstu. ‘Rozmówki’ nie są tekstami autentycznymi, są rodzajem mini-podręczników stosowanym do użycia w określonych sytuacjach komunikacji obcojęzycznej. Nie są to teksty jednolite. Jak można dowiedzieć się z przedstawionej pracy zawierają zestawy istotnych konstrukcji językowych ogólnych, a także adekwatnych tematycznie do określonej epoki. Widoczne jest również, że elementy uzupełniające opis o charakterze fonologiczno-fonetycznym i gramatycznym odzwierciedlają aspekty rozwojowe lingwistyki.

Niezależnie od wątpliwości o charakterze dyskusyjnym przedstawiona rozprawa sformułowana jest w sposób ścisły. Cel został sformułowany jasno: zbadanie określonego typu tekstów użytkowych na płaszczyźnie historycznej, kulturowej, glottodydaktycznej i lingwistycznej oraz próba określenia cech charakterystycznych wybranego gatunku tekstów. Analiza ma charakter kontrastywny (niemiecko-polski, polsko-niemiecki). Korpus badawczy objął 250 tekstów na przestrzeni czasowej od roku 1520 do początku roku 2018. Badanie uwzględnia zarówno wersje drukowane, jak również współcześnie rozwijające się aplikacje na urządzenia elektroniczne. Opis korpusu jest precyzyjny. Metoda analizy ma podstawę diachroniczno-kontrastywną i pragmatyczną z uwzględnieniem płaszczyzny fonologiczno-fonetycznej i w mniejszym stopniu elementów formalno-gramatycznych.

O ile drobiazgowość opisu materiałowego musi budzić podziw czytającego, to jednak pewnym problemem staje się poszukiwanie rdzenia teoretycznego rozprawy. Habilitantka próbuje umiejscowić taki rdzeń w części zatytułowanej „Terminologisches”. Model Bühlera (1934) odgrywa przy tym rolę centralną. Nie budzi żadnej wątpliwości twierdzenie, że funkcja komunikatywna jest funkcją prymarną systemu językowego. We współczesnych badaniach lingwistycznych nie jest to jednak wystarczające. Twierdzenie to nie uwzględnia aspektu matematyczno-biologicznego systemu językowego. W części tej pojawia się wprawdzie odniesienie „Language and Mind”, ale z dystansem i jednostronną oceną znaną z cytowanych przez Autorkę prac z obszaru germanistyki polskiej, ignorujących wkład lingwistyki amerykańskiej drugiej połowy XX wieku i dwóch dekad wieku XXI. Tymczasem dyskusja nad pojęciem i terminem „kompetencja” czy „komunikacja” bez odniesienia do kluczowych prac, m.in. Lenneberg (1967), Luria (1974), Jacob (1982), Berwick / Chomsky (2016)¹ nie odzwierciedla istoty współczesnej lingwistyki.

Niezależnie od zastrzeżeń natury teoretycznej istotny wkład badawczy Habilitantki polega na badaniu materiałowym. Analizowane „rozmówki” są tekstami użytkowymi o dużej zmienności cech, na które wywiera wpływ kreatywność autorów, jak również potrzeby użytkowników. Zaobserwowano rozwój tego gatunku tekstów od form jednofunkcyjnych z pojedynczymi wzorami działań językowych do wielofunkcyjnego tekstowego konglomeratu.

¹ Lenneberg, E.H. (1967) *Biological foundation of language*. New York: John Wiley and Sons.
Luria, S. (1974) Transcript of remarks at „A Debate on Bio-Linguistics,” a conference organized by the Centre Royaumont pour une science de l’homme, Paris, Endicott House, Dedham, Mass., 20-21.05.1974.
Jacob, F. (1982) *The possible and the actual*. New York: Pantheon.
Berwick, R.C. / Chomsky, N. (2016) *Why only us. Language and evolution*. Cambridge, MA: MIT Press.

Stałym elementem rozmówek są wzorce działania komunikatywnego. Należą do nich m.in. zdania wzorcowe uporządkowane tematycznie (pierwsze kontakty, orientacja w obcym otoczeniu, zakwaterowanie, wyżywienie, usługi, zakupy, pogoda, zdrowie, zapewnienie bezpieczeństwa w czasie podróży, wolny czas). Działania komunikatywne uzupełniane są przysłowiami czy sekwencjami dialogowymi, co dokumentuje Habilitantka. Dokumentacja podsumowująca zawiera ponadto wskazówki wymowy (odpowiednio dla języka niemieckiego i polskiego), transkrypcję fonetyczną, analizę ścieżek dźwiękowych. Odrębnie dokumentowane są działy słownikowe 'rozmówek' oraz wyjaśnienia gramatyczne. Dokumentacje uzupełniają elementy graficzne, wiedza o kraju określonego obszaru językowego, wzory listów, teksty do czytania, ćwiczenia językowe, inne elementy wspomagające efekt komunikatywny.

Przedstawiona analiza, bardzo drobiazgowo, z uwypukleniem fragmentami najdrobniejszych detali, ma - moim zdaniem - w perspektywie lingwistycznej obecnie jedynie wartość archiwalną. Habilitantka sama dostrzega „zrewolucjonizowanie” komunikacyjnych form międzyjęzykowych poprzez urządzenia elektroniczne. Użytkownik oczekuje zatem raczej „inteligentnych” systemów komunikacyjnych, wielojęzycznych, o dużej zawartości modułów różnego rodzaju niż „skostniałych” wzorców działania. Lingwistyka typu stosowanego, dominująca w polskiej germanistyce, musi zostać „przemodelowana”, od archiwum magazynującego fakty do algorytmicznego programowania „inteligentnych” systemów użytkowych. Sądzę, że analiza 'rozmówek niemiecko-polskich' może prowadzić do takich wniosków.

Pozostały wkład badawczy Habilitantki po doktoracie obejmuje dwie monografie oraz artykuły (zgodnie z listą: 25 prac) zamieszczone w czasopismach lingwistycznych (*Germanica Wratislaviensia*) i w pracach zbiorowych. Tematyka badawcza skupia się głównie na zastosowaniu leksykografii w dydaktyce języka niemieckiego i analizie słownictwa pod względem przydatności dydaktycznej (znaczenie słowników bilingwalnych w dydaktyce, elementy leksykograficzne w podręcznikach szkolnych, ocena poprawności ekwiwalentów w słownikach, słowniki dwujęzyczne w aspekcie komunikacyjnym, analiza słownictwa religijnego, aspekty kontrastywne w przygotowaniu podręczników niemiecko-polskich, analiza podręczników do nauki języka niemieckiego, analiza rozmówek w dydaktyce języka niemieckiego, analiza postępów uczniów w dydaktyce języków obcych). Widoczne jest zatem, że są to zagadnienia koncentrujące się na procesie dydaktycznym,

uwypuklając rolę słownictwa i procedur taksonomicznych słownictwa w nauczaniu języka niemieckiego.

3. Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego oraz osiągnięć w zakresie współpracy międzynarodowej

Habilitantka prowadzi zajęcia na kierunku filologia germańska w Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim z przedmiotów: wstęp do językoznawstwa, gramatyka kontrastywna, gramatyka praktyczna języka niemieckiego, seminarium dyplomowe z zakresu językoznawstwa. Prace dyplomowe obroniło do tej pory 14 absolwentów, a sześć prac jest w toku przygotowania. Habilitantka realizuje także moduł poświęcony aspektom neurodydaktycznym i psychologiczno-pedagogicznym na studiach podyplomowych.

Dr Renata Nadobnik prowadziła również zajęcia dla studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Wiedniu i studentów Uniwersytetu Wiedeńskiego w ramach programu Erasmus. Jest aktywna w promowaniu języka niemieckiego i kultury krajów języka niemieckiego, m.in. „Begegnungen mit Sprache und Kultur”, również przy organizowaniu konkursów i olimpiad z języka niemieckiego. Habilitantka pełniła funkcję przewodniczącej Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Niemieckiego, oddział w Gorzowie Wielkopolskim, doradcy metodycznego w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Gorzowie Wielkopolskim, była koordynatorem ds. współpracy z zagranicą. Od roku 2017 jest sekretarzem Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia w Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim na kierunku filologia germańska. Za działalność na rzecz rozwoju uczelni i za osiągnięcia w zakresie doskonalenia nauczycieli województwa lubuskiego Habilitantka otrzymała Medal Komisji Edukacji Narodowej w roku 2010.

4. Konkluzje

Podsumowując dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny dr Renaty Nadobnik chciałbym zwrócić uwagę na duże możliwości badawcze Habilitantki, rzetelność, ścisłość sformułowań, kompleksowość analityczną badanych elementów, dociekliwość i szczegółowość wnioskowania. Stanowi to solidną podstawę do dalszej pracy badawczej. Habilitantka nie potrafi się jednak uwolnić od przestarzałych horyzontów polskiej germanistyki ostatnich dekad, zdominowanej zagadnieniami marginalnymi, jak np.

leksykografia tradycyjna, która, patrząc przez pryzmat rozwoju nowoczesnych form przekazu elektronicznego, może mieć jedynie charakter archiwalny.

Stwierdzam, że dorobek naukowy kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego spełnia kryteria określone w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r., nr 65, poz. 595, Dz.U. z 2005 r. nr 164, poz. 1365, Dz.U. z 2011 r. nr 84, poz. 455 oraz art. 179, Dz.U.2018.0.1669) i uzasadnia nadanie Jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie *językoznawstwo*.

dr hab. Paweł Mecner, Szczecin 16.01.2020

